

განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბი სოციალურ დავებთან დაკავშირებულ ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში

I. შესავალი

ადამიანების სოციალურ უფლებათა დაცვა და გათანაბრება სახელმწიფოს ფუნდამენტური პრინციპია,¹ რომელიც კონკრეტულ პირთა წრეზე შეიძლება გავრცელდეს. აღნიშნული მიდგომა ცალსახად უკავშირდება განაწილებითი სამართლიანობის პრინციპს,² რომლის შესრულების ვალდებულება, როგორც სახელმწიფოს მხრიდან ზრუნვის, ასევე სასამართლოს სამართლებრივი შეფასებითაა შესაძლებელი. განაწილებითი სამართლიანობის სამართლებრივი შეფასება, სწორედ ინდივიდთა სოციალური თანასწორობის ბალანსის დაცვისკენაა მიმართული,³ რომლის შესრულებაც, კვლევის ფარგლებში, სასამართლოს მიხედულობაზეა დამოკიდებული. სასამართლო არის ძირითადი ბერკეტი, რომელიც, დავის წარმოშობის შემთხვევაში, სოციალური გათანაბრების საკითხს წყვეტს. მნიშვნელოვანია, რომ სასამართლომ, თავისი დისკრეციის ფარგლებში, ზუსტად განსაზღვროს განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბი, თუ სად გადის ზღვარი სასამართლოს მხრიდან სოციალური დაცვის საკითხის სამართლებრივად გადანყვეტაში ისე, რომ არ უგულებელყოს განაწილებითი სამართლიანობის პრინციპის მთავარი იდეა, რომლის საფუძველზეც ხდება პირთა სოციალური დაცვა.⁴ კერძოდ, ეკუთვნის თუ არა სასამართლოში მომჩივან პირს სახელმწიფოსგან კონკრეტული სახის დახმარება.⁵ იმის გათვალისწინებით, რომ სახელმ-

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის დოქტორანტი, თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის სამდივნოს მოსამართლის თანაშემწე. ORCID: 0000-0002-8334-5228.

¹ ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის 22-ე მუხლი.

² Corpus Juris, სამართალმცოდნეობის საკითხები, ნ. 1, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2015, 49.

³ European Social Charter, Art.12.

⁴ აფონანსი ე., დიდიკინი ა., სამართლის ფილოსოფია, თ. სენიაშვილის, თ. ზარქუას თ. მამულაშვილის, ლ. გიორგაძისა და ლ. გიორგაძის თარგმანი, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2017, 17-19.

⁵ Casadei T., Democratic Distributive Justice, Ratio Juris, Vol.15, No. 3, 2002, 341-346.

წიფოს დადგენილი აქვს ზოგადი სამართლებრივი სტანდარტი, თუ რა შემთხვევაში შეუძლია პირს, მოითხოვოს სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესება, მის მიმართ არსებული დამსახურებული თუ დაუმსახურებელი გარემოებებიდან გამომდინარე (პენსიის დანიშვნა,⁶ საარსებო შემწეობა⁷ და საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფა⁸), სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს მისი სოციალური მდგომარეობის სტაბილური შენარჩუნება, ხოლო სასამართლომ დაიცვას ასეთ პირთა სამართლებრივი უფლებები.

ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში არსებული სოციალური დაგეობის სპეციფიკიდან გამომდინარე, პრაქტიკული მაჩვენებელი, რომელიც ქვემოთ იქნება განხილული, ცხადყოფს, რომ სოციალური დაგეობის საკითხი საკმაოდ აქტუალურია. სასამართლო არის ის ძირითადი რგოლი, რომელმაც უნდა შეაფასოს კონკრეტული საქმის გარემოებები ისე, რომ არ გასცდეს, როგორც პირის უფლებრივი გათანაბრების საკითხს, ასევე ზედმეტად არ შეიჭრას განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბის კონტექსტში,⁹ რომლის თაობაზეც, ერთგვარი ჩამოყალიბებული მოსაზრება არ არსებობს.¹⁰ ამ მხრივ სასამართლოს მიხედულობა ადგენს გარკვეულ პრაქტიკას, რომელიც სახელმწიფომ უნდა გაიზიაროს. ამდენად, მნიშვნელოვანია, რომ სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღებისას შეფასდეს არა მხოლოდ ფორმალურად დადგენილი სამართლებრივი კრიტერიუმები, არამედ განაწილებითი სამართლიანობის გამოყენების მასშტაბი, რამდენად უზრუნველყოფს სასამართლო აღნიშნული ბალანსის დაცვას, რომელსაც, ასევე ინკვიზიციურობის პრინციპი განსაზღვრავს.¹¹

ნაშრომის აქტუალურობას განსაზღვრავს ის გარემოება, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში, პირთა გარკვეული წრე არ არის უზრუნველყოფილი სახელმწიფოს მხრიდან იმ სოციალური სიკეთით, რაც მას ბუნებრივად ან სამართლებრივად ეკუთვნის.¹² ეს კი წარმოშობს სამართლებრივ დაგეობს და სასამართლოს მხრიდან შეფასების აუცილებლობას. ამდენად, არსებული მრავალფეროვანი სასამართლო პრაქტიკა მოწმობს, რომ სასამართლოს მიხედულობა და მის მიერ ჩამო-

⁶ იხ., „სახელმწიფო პენსიის შესახებ“ საქართველოს კანონის 12-14 მუხლები.

⁷ იხ., „სოციალური დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-7 მუხლი.

⁸ „საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა – დევნილთა შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-14 მუხლი.

⁹ Rawls J., *The Priority of the Right and Ideas of the Good*, *Philosophy and Public Affairs*, Vol. 17, No. 4, 1988, 251-255.

¹⁰ ნოზიკი რ., დისტრიბუციული სამართლიანობა, წიგნი: თანამედროვე პოლიტიკური ფილოსოფიის ანთოლოგია, თბილისი, ს. ბარამიძისა და თ. მესხის თარგმანი, თბილისი, 1997, 305-307.

¹¹ ლილუაშვილი თ., ლილუაშვილი გ., ხრუსტალი ვ., ძლიერიშვილი ზ., საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი, ნაწ. I, თბილისი, 2014, 80.

¹² „ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ“ პაქტის მე-9 მუხლი.

ყალიბებული სწორი მიდგომა, გადამწყვეტ როლს ითამაშებს სოციალურად დაუცველ პირთა მდგომარეობის გაუმჯობესებაში.

ნაშრომის მიზანია, წარმოაჩინოს სასამართლოს მიდგომა ადმინისტრაციული სამართალწარმოების პროცესში არსებული სოციალური დავების განხილვისას, თუ როგორ აფასებს სასამართლო სახელმწიფოს მიერ განხორციელებულ სოციალური დაცვის საკითხებს ან მის უმოქმედობას და ინდივიდთა უკმაყოფილების შემთხვევაში, რა კრიტერიუმებით ადგენს განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბის ზღვარს,¹³ არსებული სამართლებრივი ნორმების შეფასებით. ამასთან, შეფასდეს, დაცულია თუ არა ბალანსი განაწილებითი სამართლიანობის იმ ფუნდამენტურ პრინციპთან, რომელიც მოიცავს ადამიანთა სოციალური მდგომარეობის გათანაბრებას,¹⁴ რომლის უზრუნველყოფაც სახელმწიფოს მთავარ ფუნქციას ისედაც განეკუთვნება.¹⁵

ნაშრომი შედგება ოთხი ნაწილისგან, რომელთაგან I და IV, შესაბამისად, შესავალი და დასკვნაა. II ნაწილში ყურადღება გამახვილებულია ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში არსებული სოციალური დავების თავისებურებებზე და მათ სახეებზე, ხოლო III ნაწილი ეთმობა რამდენიმე სახის სოციალური დახმარების სამართლებრივ და პრაქტიკულ შეფასებას, მათ შორის, საცხოვრებელი ფართით დაკმაყოფილების, პენსიით უზრუნველყოფისა და საარსებო შემწეობის გაცემის საკითხს, სახელმწიფოს მიდგომას და სასამართლოს მიხედულობის ფარგლებს, განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბის შეფასებისას.

II. სოციალურ დავებთან დაკავშირებული ადმინისტრაციული სამართალწარმოების თავისებურებანი

ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში სოციალური დავები განსხვავებული სპეციფიკით შესაფასებელია. სამართლიანი შედეგის მიღწევის მიზნით, სასამართლომ, საქმეში არსებულ ფაქტობრივ გარემოებებს უნდა დაუკავშიროს არა მხოლოდ სამართლებრივი ნორმები, რომლებიც შესაძლოა, ზუსტად არც განსაზღვრავდეს ყველა არსებულ შემთხვევას, ასევე შეაფასოს მოსარჩელის ზოგადი

¹³ სოციალური დემოკრატიის საფუძვლები, თბილისი, 2019, 22-23.

¹⁴ პაპავა ი., ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და ევროპის კავშირის ძირითადი უფლებების ქარტიის ახსნა-განმარტება და გამოყენება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსა და ევროპის კავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს მიერ: შედარებითი ანალიზი, წიგნში: ადამიანის უფლებათა დაცვა, პანდემია და სამართლის უზენაესობა, კ. კორკელიას რედაქტორობით, თბილისი, 2021, 35.

¹⁵ მაკარიძე დ., ხაზარაძე გ., ადმინისტრაციული ორგანოს პასუხისმგებლობა, ადმინისტრაციული ორგანოს პასუხისმგებლობა ჯანმრთელობის დაცვის სამართალში, თბილისი, 2014, 27.

სოციალური მდგომარეობის მაჩვენებელი. პირის სოციალური მდგომარეობის გაუარესება შესაძლოა გამოიწვიოს სხვადასხვა ფაქტორებმა, რის გამოც იგი სახელმწიფოსგან დასახმარებელი ხდება.¹⁶ იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფო ვერ უზრუნველყოფს პირის სოციალური მდგომარეობის სტაბილურობას, ინდივიდი იძულებულია მიმართოს სასამართლოს და იდავოს მისი სოციალური სტატუსის გათანაბრების მიზნით, ადმინისტრაციული სამართალწარმოების ფარგლებში. მსჯელობა იმ ფაქტზე, რომ განაწილებითი სამართლიანობის ფარგლებში, სასამართლომ უნდა უზრუნველყოს პირთა სამართლებრივი უფლების დაცვა, ნათელს ჰფენს სასამართლო პრაქტიკის მნიშვნელობას, თუმცა, კონკრეტული მაგალითების საფუძველზე, აუცილებელია, გამოიკვეთოს პრაქტიკაში არსებული განსხვავებული შეხედულებები პირთა სოციალური დაცვის საკითხთან მიმართებით. ძირითად შემთხვევებში, სასამართლო დავები ეხება იმგვარ საქმეებს, რომელიც დაკავშირებულია პენსიის დანიშვნის,¹⁷ საარსებო შემწეობის მიღების,¹⁸ ან საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფის საკითხებთან.¹⁹

ადმინისტრაციულ პროცესში სოციალური დავების განხილვისას მოსარჩელე არის განსაკუთრებულ მდგომარეობაში მყოფი პირი, კერძოდ, ინდივიდი, რომელსაც მიაჩნია, რომ მისი სოციალური მდგომარეობის გათვალისწინებით სახელმწიფოსგან ჰქონდა გარკვეული სახის დახმარების მიღების საფუძველი და ვერ მიიღო.²⁰ მაგ., ადმინისტრაციული სამართალწარმოების ფარგლებში, მოსარჩელე შეიძლება იყოს დევნილი ან ეკომიგრანტი, რომელსაც მიაჩნია, რომ სახელმწიფოსგან ეკუთვნის საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფა, რადგან მისი სოციალური მდგომარეობის გაუარესება განპირობებულია მისგან დამოუკიდებელი მიზეზებით (საცხოვრებელი ტერიტორიის ოკუპაციით ან სტიქიური უბედურების გამო); პენსიონერი, რომელსაც მიაჩნია, რომ სახელმწიფოსგან არამართებულად არ დაენიშნა პენსია; მნიშვნელოვანია ისიც, რომ სოციალურად დაუცველ პირთა სასარჩელო წარმოებისას, მოსარჩელე გათავისუფლებულია სახელმწიფო ბაჟის გადახდისაგან,²¹ რაც ასევე გამოარჩევს მის განსაკუთრებულობას და ხაზს უსვამს იმ ფაქტორს, რომ კანონმდებლობა ყოველმხრივ ცდილობს ასეთი სტატუსის მქონე პირებს შეუქმნას სასამართლოში დავის მაქსიმალური ხელმისაწვდომობა.²²

¹⁶ საქართველოს კონსტიტუციის მე-19 მუხლი.

¹⁷ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2021 წლის 26 აგვისტოს N3/3588-21 გადაწყვეტილება.

¹⁸ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2018 წლის 6 სექტემბრის N3/2809-18 გადაწყვეტილება.

¹⁹ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2020 წლის 3 დეკემბრის N3/9478-19 გადაწყვეტილება.

²⁰ Rawls J., *Political Liberalism*, Expanded Edition, Columbia University Press, New York, 2005, 39-41

²¹ საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე-9 მუხლის პირველი ნაწილი.

²² Kovacheva and Hadjilieva v. Bulgaria [ECtHR], App. No. 57641/00, 29 March, 2016, par. 33.

ადმინისტრაციულ პროცესში სოციალური დავების განხილვის თავისებურებას განსაზღვრავს სახელმწიფოს უარი სოციალურად დაუცველ პირთა მოთხოვნების დაკმაყოფილებაზე, ხოლო სასამართლო იღებს ვალდებულებას, დაადგინოს კონკრეტულ საქმესთან მიმართებით სოციალური უზრუნველყოფის საჭიროება, ან პირიქით, არ ჩათვალოს მიზანშეწონილად.²³ ამდენად, როდესაც კანონმდებლობით მონესრიგებულია მხოლოდ ფორმალური საკითხები, რომელიც არ განსაზღვრავს განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბს,²⁴ საჭირო ხდება სასამართლოსგან მისი შეფასება, როგორც სამართლებრივი ნორმის სწორი ანალიზის, ასევე ფაქტობრივი გარემოებების შეფასების გათვალისწინებით. სოციალური დავების განხილვისას უმნიშვნელოვანესია სასამართლოს მიხედულობა, შეფასების სტანდარტი და გამოტანილი გადაწყვეტილებანი, რომელიც სპეციფიკურ საქმეებთან მიმართებით, ქმნის პრაქტიკას და ავლენს განაწილებითი სამართლიანობის საზღვრებს.²⁵

ის გარემოება, რომ გარკვეულ ასაკს მიღწეულ ადამიანს სახელმწიფოსგან ენიშნება პენსია, ერთი შეხედვით სადავო საკითხი არ არის. ასევე, პირს, რომელსაც არ აქვს საარსებოდ მინიმალური შემოსავალი მაინც, სახელმწიფო უნიშნავს შემწეობას ან თუ პირი არის დევნილი, იგი სახელმწიფომ უნდა დააკმაყოფილოს საცხოვრებელი ფართით. ერთი შეხედვით ზუსტად ჩამოყალიბებული სოციალური დახმარების ჩამონათვალი, რომელიც თითქოს მარტივად მისაღწევია, კონკრეტულ ინდივიდებში მაინც წარმოშობს სახელმწიფოსთან დავის საკითხს და საბოლოოდ, სასამართლოს გადასაწყვეტი ხდება სახელმწიფოს მიერ გამოყოფილი სოციალური დახმარების გადანაწილება ისე, რომ შენარჩუნებული იყოს თანაფარდობა სოციალურად დაუცველ პირთა შორის.²⁶

III. განაწილებითი სამართლიანობის პრაქტიკული გამოყენება და სასამართლოს მიხედულობის ფარგლები განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბის შეფასებისას

1. საცხოვრებელი ფართით დაკმაყოფილება და განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბი

სოციალურ დავებში კონკრეტული სტატუსის მქონე პირთა საცხოვრებელი ფართით დაკმაყოფილება, რომელიც თავისი არსით მოიცავს განაწილებითი სა-

²³ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2021 წლის 01 ოქტომბრის N3/5204-21 გადაწყვეტილება.

²⁴ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2022 წლის 07 ივნისის N3/8079-21 გადაწყვეტილება.

²⁵ Rawls J., *Distributive Justice: Some Addenda*, *Natural Law Forum*, Vol. 13, 1968, 59-61.

²⁶ Englund I., *Corrective and Distributive Justice, From Aristotle to Modern Times*, Oxford University Press, 2009, 4-5.

მართლიანობის პრინციპის საფუძველზე პირისათვის საკუთრების უფლების გადაცემას, სოციალური მდგომარეობის გათანაბრების ამოსავალი წერტილია.²⁷ მართალია, სახელმწიფოს მიერ დადგენილია პირისათვის საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფის ძირითადი სამართლებრივი კრიტერიუმები,²⁸ თუმცა, სასამართლოს მხრიდან გარემოებების შეფასებისას, შესაძლოა საქმეში არსებული მცირე დეტალიც განსაკუთრებული განმარტების საგანი გახდეს.

სოციალური დავების გათვალისწინებით, როგორც წესი, საცხოვრებელი ფართით დაკმაყოფილება ხდება დევნილებისა²⁹ და ეკომიგრანტების – უსახლკაროდ დარჩენილი პირებისთვის.³⁰ სასამართლო პრაქტიკაში არსებული დავების მიხედვით, საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფის მოთხოვნა, სოციალურ დავებში ყველაზე მასშტაბურ სადავო საკითხად შეიძლება ჩაითვალოს. ადმინისტრაციული სამართალწარმოების პროცესში, პირისათვის საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფის საჭიროების ფარგლების დადგენა, სასამართლოს მხრიდან მხოლოდ სამართლებრივი ნორმების ან სახელმწიფოს მიერ დადგენილი შეფასებითი ინსტრუქციების შესაბამისად, მიღწეული ვერ იქნება. უპირველეს ყოვლისა უნდა აღნიშნოს, რომ სასამართლო აფასებს გასაჩივრებული ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის კანონიერებას და წყვეტს საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფის საკითხს.³¹ სასამართლო ვერ გაცდება მოსარჩელის მოთხოვნის ფარგლებს, თუმცა ადმინისტრაციული სამართალწარმოების სპეციფიკურობის გათვალისწინებით, მოსამართლე არ არის შე-

²⁷ ნოზიკი რ., დისტრიბუციული სამართლიანობა, წიგნში: დისტრიბუციული სამართლიანობა, წიგნში: თანამედროვე პოლიტიკური ფილოსოფიის ანთოლოგია, ს. ბარამიძისა და თ. მესხის თარგმანი, თბილისი, 1997, 301-302.

²⁸ იხ., საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2021 წლის 8 აპრილის N01-30/5 ბრძანება „დევნილთა საცხოვრებელი უზრუნველყოფის წესის დამტკიცების შესახებ“; ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის საკრებულოს 2015 წლის 27 ნოემბრის №28-116 დადგენილება „ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზე უსახლკაროდ რეგისტრაციისა და თავშესაფრით/საცხოვრისით უზრუნველყოფის წესის დამტკიცების შესახებ“; „სტიქიური მოვლენების შედეგად დაზარალებული და გადაადგილებას დაქვემდებარებული ოჯახების (ეკომიგრანტების) განსახლების პროცედურის, განსახლების კრიტერიუმების, ერთიანი ელექტრონული მონაცემთა ბაზის წარმოების წესის დამტკიცებისა და განსახლების საკითხების მარეგულირებელი კომისიის შექმნის შესახებ“ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა მინისტრის 2013 წლის 13 ნოემბრის №779 ბრძანება.

²⁹ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2018 წლის 22 თებერვლის N3/7350-17 გადაწყვეტილება.

³⁰ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2022 წლის 14 აპრილის N3/5528-21 გადაწყვეტილება.

³¹ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2018 წლის 22 მაისის N3/7769-17 გადაწყვეტილება.

ზღუდული ინკვიზიციურობის პრინციპის გამოყენებით, მოსარჩელის მხრიდან არასრული ფაქტების მითითების მიუხედავად, თვითონ შეაფასოს საქმეში არსებული ყველა გარემოება და ისე გადანყვიტოს სადავო საკითხი.³²

1.1. დევნილების საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფა

დევნილის საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფა, ვისაც მოუწია იმ მძიმე მდგომარეობის საკუთარ თავზე გადატანა, რაც 2008 წლის ომის მოვლენებს მოჰყვა, უპირატესია ფორმალურად დადგენილ ზოგად სტანდარტებთან შედარებით. იმ პირობებში, როდესაც პირის სოციალური მდგომარეობა ცალსახად მოითხოვს დახმარებას, სასამართლოს შეფასება არაერთგვაროვან დავებთან დაკავშირებით მნიშვნელოვან სამართლებრივ მაჩვენებელს იძლევა. ზოგიერთ შემთხვევაში დავა შეიძლება ეხებოდეს ისეთ სპეციფიკურ საკითხებს, რაც მოსამართლის არა მხოლოდ სამართლებრივი შეფასების, არამედ შინაგანი რწმენისა და სამართლიანობის საფუძველზე მისაღები გახდეს. მაგ., 1. დევნილი უზრუნველყოფილი იყო საცხოვრებელი ფართით, რომელიც დაინგრა. იგი ითხოვდა ახალ საცხოვრებელს და საცხოვრებელი ფართის გამოყოფამდე ბინის ქირის საერთო თანხის გადახდას;³³ 2. არარეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი ერთ-ერთი მეუღლე დამოუკიდებლად ითხოვდა საცხოვრებელ ფართს, როდესაც სახელმწიფომ მეორე მეუღლე აღნიშნულით უკვე უზრუნველყო;³⁴ 3. დევნილი, რომელმაც მიიღო საცხოვრებელი ფართი, გარდაიცვალა, ხოლო მის კანონიერ მემკვიდრეს (მოსარჩელეს) ადმინისტრაციული ორგანოსგან უარი ეთქვა უკვე არსებული საცხოვრებელი ფართის შენარჩუნებაზე სარეიტინგო ქულის ცვლილების გამო;³⁵ 4. დევნილს, რომელიც ცხოვრობდა ნაქირავებ ბინაში, იყო შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი (I ჯგუფის), რეგისტრირებული სოციალურად დაუცველთა ერთიან ბაზაში, შემწეობის მიმღები, მარტოხელა და პენსიონერი, სახელმწიფომ უარი უთხრა ფართით დაკმაყოფილებაზე სარეიტინგო ქულის მიზანშეუწონლობის გამო;³⁶ 5. დევნილთა ოჯახს სახელმწიფომ უარი უთხრა საცხოვრებელი ფართით

³² კოპალეიშვილი მ., ტურავა პ., ხარშილაძე ი., ლორია ხ., გვარამაძე თ., ღვამიჩავა თ., ადმინისტრაციული საპროცესო სამართლის სახელმძღვანელო, თბილისი, 2018, 23-25.

³³ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2014 წლის 14 ნოემბრის N3/906-14 გადაწყვეტილება.

³⁴ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2022 წლის 07 ივნისის N3/8079-21 გადაწყვეტილება.

³⁵ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2016 წლის 29 აგვისტოს N3/2763-16 გადაწყვეტილება.

³⁶ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2017 წლის 13 ივნისის N3/466-17 გადაწყვეტილება.

დაკმაყოფილებაზე იმ მოტივით, რომ საცხოვრებელი ფართის გადაცემა ხდებოდა უფრო დაბალი სარეიტინგო ქულის მქონე დევნილებისთვის³⁷.

სასამართლო პრაქტიკაში არსებული ამგვარი სოციალური დავების განხილვისას სასამართლო ყურადღებას ამახვილებს იმ გარემოებაზე, რომ მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრისას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ფაქტობრივი ცხოვრების ფაქტს. პირის კონკრეტულ ადგილას მუდმივად ცხოვრების ფაქტი გამოხატულია აღნიშნულ ადგილზე ჩვეულებრივი, ყოველდღიური ცხოვრებით, რაც შეიძლება დასტურდებოდეს მტკიცებულებებით, რომ პირი განსაზღვრულ ადგილას მუდმივად მაცხოვრებელია. როგორც წესი, აღნიშნული საკითხის შესწავლის მიზნით ადმინისტრაციული ორგანო ატარებს მონიტორინგს, რომლითაც უნდა დადგინდეს კანონით დადგენილი კრიტერიუმების არსებობა (ნამდვილად არის თუ არა პირი კონკრეტულ ადგილზე მუდმივად მაცხოვრებელი).³⁸

სასამართლო, როგორც წესი, მკაცრად აკონტროლებს ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ გამოკვლეულ გარემოებებს და თუ რომელიმე საკითხი სრულყოფილად არ არის შესწავლილი, უკან უბრუნებს მას განსახილველად.³⁹ მაგ., ადმინისტრაციულ დავაში, რომელიც შეეხებოდა პირის მუდმივი საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფის საკითხს, სასამართლომ მიიჩნია, რომ გრძელვადიანი საცხოვრებლით დაკმაყოფილებაზე უარის თქმა არ შეესაბამებოდა არსებულ ფაქტობრივ გარემოებას და ეფუძნებოდა მხოლოდ ოჯახის გადამონმების მიზნით შედგენილი მონიტორინგის მასალებს, რაც არ ასახავდა რეალურ მდგომარეობას; ამასთან, ადმინისტრაციული ორგანოს დასკვნა არ ეფუძნებოდა თავად დევნილი ოჯახის შესახებ სამინისტროს ბაზაში ასახულ ინფორმაციას, დევნილი პირების მონმობების მონაცემებსა და დევნილის ანკეტებს.⁴⁰ სასამართლომ განუმარტა ადმინისტრაციულ ორგანოს, რომ კონკრეტულ მისამართზე პირის ფაქტობრივად ცხოვრების ფაქტი შესაძლებელია დადასტურდეს სხვადასხვა სახის მონაცემით, ამონაწერებით, კონკრეტულ მისამართზე მცხოვრები მოსახლეობის ჩვენებებით, – და დაავალდებულა თავისი დისკრეციის ფარგლებში ყველანაირი რესურსის გამოყენება ფაქტობრივი გარემოებების დასადგენად,

³⁷ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2022 წლის 10 მარტის N3/2728-21 გადაწყვეტილება.

³⁸ იხ., საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა მინისტრის 2013 წლის 9 აგვისტოს N320 ბრძანებით დამტკიცებული „დევნილთა საცხოვრებლით უზრუნველყოფის შესახებ წესი“ მე-6 მუხლი.

³⁹ ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 32-ე მუხლის მე-4 ნაწილი.

⁴⁰ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2017 წლის 31 ივლისის N3/8094-16 გადაწყვეტილება.

მიუხედავად იმისა, სოციალურად დაუცველი პირი ითხოვდა თუ არა სახელმწიფოსგან სიღრმისეულ გამოკვლევას⁴¹.

დევნილის საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფის საკითხი შეიძლება ეხებოდეს საქართველოს ტერიტორიაზე გადამისამართების (სხვა ქალაქში რეგისტრაციის) საფუძველს. მოსარჩელე, რომელსაც მინიჭებული ჰქონდა დევნილის სტატუსი და რეგისტრირებული იყო ქ. ზუგდიდში, ითხოვდა თბილისში რეგისტრაციას და საცხოვრებელი ფართის თბილისშივე გადაცემას იმ საფუძველით, რომ მისი რეგისტრაციის ადგილის მიუხედავად, იგი 2013 წლიდან ცხოვრობდა თბილისში, რადგან მისმა არასრულწლოვანმა შვილმა ზუგდიდის კლიმატთან შეგუება ვერ შეძლო. ადმინისტრაციულმა ორგანომ მოსარჩელეს უარი უთხრა თბილისში საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფაზე იმ საფუძველით, რომ მოსარჩელე არ იყო თბილისში რეგისტრირებული. საბოლოოდ, სასამართლომ დაავალა ადმინისტრაციულ ორგანოს მოსარჩელის საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფა თბილისის ტერიტორიაზე. მეტიც, გამოკვლევის შედეგად დადგინდა, რომ 2013 წლის 1 ივნისამდე ქალაქ თბილისის ტერიტორიაზე რეგისტრაციის აუცილებლობა გამოწვეული იყო იმ გარემოებით, რომ არ მომხდარიყო ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონში მაცხოვრებელი და იმ ტერიტორიასთან ადაპტირებული დევნილების მასობრივად ქ. თბილისში მიგრაცია, რაც გამოიწვევდა ისედაც დაცლილი რეგიონების კიდევ უფრო დაცლას და თბილისის ტერიტორიაზე მაცხოვრებელთა მასობრივ ზრდას. კონკრეტულ შემთხვევაში კი დადასტურდა მოსარჩელის მოთხოვნის მართებულობა. სასამართლომ დაადგინა, რომ მოსარჩელე და მისი შვილი 2013 წლიდან მუდმივად ცხოვრობდნენ თბილისში და ქ. თბილისის ტერიტორიაზე ეკუთვნოდათ საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფა.⁴²

კონკრეტულ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია, შეფასდეს როგორც ადმინისტრაციული ორგანოს, ისე სასამართლოს მიხედულობის ფარგლები. ადმინისტრაციულმა ორგანომ საჭიროდ არ მიიჩნია ზუგდიდში რეგისტრირებული დევნილის თბილისში საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფა, თუმცა სასამართლომ არა მხოლოდ სამართლებრივი ნორმების, ასევე არსებული გარემოებების გათვალისწინებით პირდაპირ დაავალა ადმინისტრაციულ ორგანოს მოსარჩელისათვის ქ. თბილისში საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფა. გათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ დევნილის სტატუსის მქონე პირების სოციალური დაცვა, მათი საუკეთესო ინტერესების გათვალისწინებით, ისე უნდა

⁴¹ იქვე.

⁴² იხ., თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2021 წლის 16 დეკემბრის N3/4314-21 გადაწყვეტილება; თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2022 წლის 28 მარტის N3ბ/156-22 განჩინება.

იყოს მორგებულნი, რომ კი არ ლახავდეს მათ უფლებებს, არამედ აუმჯობესებდეს სახელმწიფოში არსებულ სოციალურ მდგომარეობას.⁴³ თუ სახელმწიფოს მხრიდან გაცემული სოციალური სიკეთე გამოხატული იქნება ფორმალური ჩარჩოთი, იგი ვერ შეასრულებს მთავარ ფუნქციას – შეძლებისდაგვარად გაათანაბროს პირთა სოციალური მდგომარეობა. მხოლოდ დახმარების დაწესება არ ნიშნავს, რომ იგი ყველა შემთხვევაში ხელს უწყობს ნორმალური პირობების შექმნას.⁴⁴ პირთა გარკვეული ჯგუფისთვის შესაძლოა მისაღები იყოს რეგიონში ცხოვრება, ხოლო ზოგიერთისთვის, კონკრეტული გარემოებებიდან გამომდინარე, საჭირო გახდეს ადგილმდებარეობის შეცვლა. თუ სახელმწიფოს აქვს რესურსი, მოარგოს მისი მხრიდან გაცემული დახმარება პირთა ძირითად მოთხოვნილებას მათი არჩევანის შესაბამისად, ფორმალურად არ უნდა ურთულებდეს ამ არჩევანს (გარდა იმ შემთხვევისა, თუ ამით ზიანი ადგება სხვა პირთა უფლებებს). მეორე მხრივ, დადგენილი წესის თანახმად, თუ 2013 წლის 1 ივნისამდე⁴⁵ საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში რეგისტრირებული დევნილები მუდმივად იცხოვრებდნენ თბილისის ტერიტორიაზე, ამ საფუძვლით თბილისში საცხოვრებელი ფართის მოთხოვნის შემთხვევაში, ნაკლებად სავარაუდოა, რომ სახელმწიფო შეძლებდა ყველას დაკმაყოფილებას. როგორც თბილისის სააპელაციო სასამართლომ განმარტა, რეგიონებში რეგისტრაციის მიზანი სწორედ ის იყო, რომ დედაქალაქი მასობრივად არ გადატვირთულიყო. ამდენად, მსგავს შემთხვევებში სასამართლოს მიხედულობის შეფასება განაწილებითი სამართლიანობის ფარგლებში არც თუ ისე მარტივია⁴⁶, თუმცა სასამართლოს აქვს შესაძლებლობა, გამოასწოროს არსებული მდგომარეობა განახლებული მიდგომებით (განხილული მაგალითის მსგავსად). აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თავდაპირველად, შეიძლება გამართლებულიც იყო სახელმწიფოს მიდგომა რეგისტრაციის წესთან დაკავშირებით, თუმცა აუცილებელია, ყურადღება მიექცეს, რომ დროთა განმავლობაში ნებისმიერ მოვლენასთან ეტაპობრივი ადაპტაციაა შესაძლებელი და შესაბამისად, საჭიროა შესაბამისი სამართლებრივი მონესრიგების გადახედვა, დახვეწა. 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ სახელმწიფომ 2013 წლის ივნისამდე დაადგინა რეგისტრაციის წესი, რაც იმ პერიოდისთვის შეიძლებოდა გამართლებულიც ყო-

⁴³ Rhawls. J., *A Theory of Justice*, The Belknap Press of Harvard University Press Cambridge, Massachusetts, 1999, 6-8.

⁴⁴ გაგნიძე გ., გრიგალაშვილი მ., ხარებავა გ., კაპანაძე ნ., ჯორბენაძე თ., *Corpus Juris*, სამართალმცოდნეობის საკითხები, წ. I, დ. გვეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2015, 49-52.

⁴⁵ იხ., საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2021 წლის 8 აპრილის №01-30/ნ ბრძანებით დამტკიცებული „დევნილთა საცხოვრებელი უზრუნველყოფის წესის“ მე-6 მუხლის მე-7 პუნქტი.

⁴⁶ იხ., უექსი რ., სამართლის ფილოსოფია, ძალიან მოკლე შესავალი, მ. ბაბუხაძის თარგმანი, ი. ბაჩიაშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2012, 56-65.

ფილიყო, თუმცა როდესაც 2021 წელს სახელმწიფო ავრცელებს ძველ მიდგომას, რომელიც დღეის მდგომარეობით აუცილებელი სულაც არ არის, პირები ხელოვნურად იზღუდებიან, ფორმალური მიდგომებით უარს ეუბნებიან, რასაც უფლებების დაცვის საპროცესო მექანიზმები მოჰყვება. მსგავს ვითარებაში კი შემდეგ სასამართლოს უწევს „გამოასწოროს“ მდგომარეობა.

დევენილის საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფისას დაცული უნდა იყოს ბალანსი კერძო და საჯარო ინტერესებს შორის. თუ ბალანსი გაუმართლებლად, დაუსაბუთებლად და დარღვეული კერძო ინტერესის საზიანოდ და საჯარო ინტერესის სასარგებლოდ, ადმინისტრაციულმა ორგანომ უნდა იმსჯელოს ბალანსის საჯარო ინტერესის სასარგებლოდ დარღვევის მიზანშეწონილობაზე და სათანადოდ, დამაჯერებლად დაასაბუთოს მის მიერ სოციალურად დაუცველი პირისათვის ნათქვამი უარი.⁴⁷ პირის კერძო ინტერესი – დევენილის მუდმივი საცხოვრებელი უზრუნველყოფა, რომელსაც მოუწია იმ მძიმე ვითარების საკუთარ თავზე გადატანა, რაც ცნობილ მოვლენებს მოჰყვება, არის უპირატესი და ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ გადაწყვეტილების მიღებისას გასათვალისწინებელია, რომ არ დაირღვეს მისი უფლებები და არ გულისხმობდეს მხოლოდ და მხოლოდ განსახილველი საკითხის მომწესრიგებელი მატერიალური კანონმდებლობის ფორმალურ დაცვას.⁴⁸

სოციალური უზრუნველყოფის ფარგლებში, განაწილებით სამართლიანობას აქვს თავისი მასშტაბი. უდავოა, რომ ყველა ადამიანი იმსახურებს თანაბარ პირობებში ყოფნას და უფლებას, უზრუნველყოფილი იყოს საკუთრებით, რაც მას გარემო ფაქტორებიდან გამომდინარე, მისი არაბრალეულობით წაერთვა.⁴⁹ სახელმწიფოს მხრიდან სამართლებრივი სიკეთის განაწილებისას, პირთა უკმაყოფილების საკითხს წყვეტს სასამართლო, რომელმაც უნდა დაადგინოს განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბი. ეს კი, თავის მხრივ, ნიშნავს, რომ სასამართლომ გადაწყვეტილება უნდა მიიღოს არა მხოლოდ პირთა მოთხოვნის შესაბამისად, არამედ განსაზღვროს რამდენად ეკუთვნის მოსარჩელეს კონკრეტული სიკეთე და ხომ არ აყენებს აღნიშნული მას განსხვავებულ, უსამართლო მდგომარეობაში.⁵⁰ სამართლიანობის მასშტაბის განსაზღვრისას, უპირველეს ყოვლისა, სასამართლო აფასებს არსებულ რეალურ მდგომარეობას. მაგ., დევ-

⁴⁷ Burress D., Rich W.J., *Economic Analysis and Distributive Justice. Research in Law and Economics*, Vol. 18, 1997, 27-30.

⁴⁸ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2018 წლის 22 მაისის N3/7769-17 გადაწყვეტილება.

⁴⁹ ნოზიკი რ., დისტრიბუციული სამართლიანობა, წიგნში: დისტრიბუციული სამართლიანობა, წიგნში: თანამედროვე პოლიტიკური ფილოსოფიის ანთოლოგია, ს. ბარამიძისა და თ. მესხის თარგმანი, თბილისი, 1997, 321-330.

⁵⁰ Rawls J., *Distributive Justice: Some Addenda*, *Natural Law Forum*, Vol. 13, 1968, 51-52.

ნიღების მიმართ საცხოვრებელი ფართი გაიცემა სახელმწიფოს მიერ დადგენილი კრიტერიუმების შესაბამისად.⁵¹ 4 სულიანი ოჯახი (დედა, მამა, და-ძმა) სახელმწიფომ დააკმაყოფილა 2 ოთახიანი საცხოვრებელი ფართით, რის შემდგომაც ერთ-ერთმა ოჯახის წევრმა (დამ) სარჩელით მიმართა სასამართლოს და მოითხოვა დამოუკიდებელი 1 ოთახიანი საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფა, რადგან უკვე გადაცემული ფართი ოჯახისთვის საკმარისი არ იყო, ჰქონოდა ცალკე გამოყოფილი პირადი ოთახი, რაზეც სასამართლომ დაადგინა, რომ სამართლიანი იქნებოდა მოსარჩელისათვის ცალკე საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფა არსებული მდგომარეობის გათვალისწინებით.⁵² ერთი მხრივ, სასამართლომ დაიცვა ვალდებულება დევნილთა უსაფრთხო და ღირსეული ცხოვრებისათვის აუცილებელი სოციალურ-ეკონომიკური პირობების შესაქმნელად, თუმცა ობიექტური შეფასების გათვალისწინებით, თავდაპირველი მდგომარეობით ოჯახის შემადგენლობა 4 სულიანი რომ არ ყოფილიყო, არ გადაეცემოდათ 2 ოთახიანი საცხოვრებელი ფართი. ის ფაქტი, რომ სახელმწიფო უპირობოდ უნდა ზრუნავდეს დევნილთა სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესებაზე კამათს არ იწვევს,⁵³ თუმცა მსგავსი მიდგომით შეიძლება ბოროტად სარგებლობა და ყველა ასეთ შემთხვევაში სასამართლოს მხრიდან სახელმწიფოს დავალდებულებისას ხელისუფლება კი აღასრულებს სასამართლოს გადაწყვეტილებას, მაგრამ შესაძლოა დაიჩაგროს სხვა დევნილი პირი/ოჯახი, რომელსაც საერთოდ არ მიუღია საცხოვრებელი ფართი. ამდენად, როდესაც სასამართლო ანაწილებს რაიმე სიკეთეს, ისიც უნდა იყოს გათვალისწინებული, თუ რისი რესურსი აქვს სახელმწიფოს, რომ საბოლოოდ, ცალკეულ პირთა სოციალური მდგომარეობა სხვების ხარჯზე არ უნდა ხდებოდეს. განაწილებითი სამართლიანობის მთავარი არსი ის არის, რომ მდგომარეობა იყოს გათანაბრებული არა უარეს მდგომარეობაში მყოფის ხარჯზე, არამედ გაუმჯობესება მიღწეული იყოს თანაბრად.⁵⁴ ამდენად, სასამართლოს მიდგომა, რომელიც ერთი შეხედვით შეიძლება იყოს ძალიან სამართლიანი კონკრეტული მოსარჩელის მიმართ, ასევე შეიძლება იყოს ძალიან უსამართლო იმ პირის მიმართ, ვისაც ეკუთვნოდა კონკრეტული საცხოვრებელი ფართი, თუმცა სახელმწიფომ არ უზრუნ-

⁵¹ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა მინისტრის სადავო პერიოდში მოქმედი 2013 წლის 9 აგვისტოს №320 ბრძანებით დამტკიცებული „დევნილთა საცხოვრებელი უზრუნველყოფის წესის“ მე-6 მუხლის პირველი პუნქტი.

⁵² თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2021 წლის 05 აგვისტოს N3/321-21 გადაწყვეტილება; თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2022 წლის 3 ივნისის N3ბ/414-22 განჩინება.

⁵³ Rawls J., Freeman S.R., *Collected Papers*, Cambridge, Harvard University Press, 1999, 50-51.

⁵⁴ Rathod S., *Distributive Justice a Legal Study*, Indian Journal of Law and Justice, Vol. 2, No. 2, 2011, 164-170.

ველყოს იმის გამო, რომ პირველ რიგში ალასრულოს სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომლითაც ოჯახის ერთ-ერთ წევრს დამატებით გადაეცემა ბინა, ხოლო სხვა ოჯახი, რომელიც ელოდებოდა სახელმწიფოსგან ფართით უზრუნველყოფას, კვლავ მოლოდინის რეჟიმში დარჩეს.⁵⁵ ამდენად, სასამართლოს მხრიდან განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბის განსაზღვრის მთავარი აზრი უნდა გამომდინარეობდეს სახელმწიფოში არსებული ზოგადი შესაძლებლობებიდან და არა კონკრეტული მდგომარეობის გათვალისწინებით. საქმის მიმართ ინდივიდუალური მიდგომა რა თქმა უნდა გამოსატყვევებს სასამართლოს მაღალი სტანდარტის შეფასების შესაძლებლობას, მაგრამ შედეგობრივად იგი უნდა ემსახურებოდეს არა კონკრეტული პირების, არამედ სახელმწიფოში მყოფი ყველა დევნილის სოციალური მდგომარეობის სამართლიან გათანაბრებას.

1.2. ეკომიგრანტების საცხოვრებელი ფართით/ფულადი კომპენსაციით უზრუნველყოფა

ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფის ერთ-ერთი სამართლებრივი საფუძველია სტიქიური მოვლენების შედეგად დაზარალებული ოჯახების სოციალურად დაცვა.⁵⁶ აღსანიშნავია, რომ სოციალური დაცვის საკითხის გადაწყვეტა საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფის ფარგლებში, შეიძლება სრულებითაც არ გულისხმობდეს ისეთ მდგომარეობას, როდესაც პირს აუცილებლად მინიჭებული აქვს შესაბამისი სტატუსი (მაგ., დევნილის სტატუსი). სტიქიური მოვლენების შედეგად გამონვეული ზიანისას, რომლის გამოც ადამიანი ხდება სოციალურად დაუცველი, სახელმწიფო ვალდებულია იზრუნოს პირის მდგომარეობის გაუმჯობესებისთვის, თუ ამ უკანასკნელს სხვა შესაძლებლობა არ გააჩნია.⁵⁷ განსხვავებით დევნილებისგან, ეკომიგრანტების სამართლებრივი მდგომარეობის შეფასებისას სახელმწიფოს ფუნქციანაა განსახლება დაქვემდებარებული პირები არ დარჩნენ თავშესაფრის უზრუნველყოფის გარეშე, თუმცა მათი დაკმაყოფილება სახელმწიფოს მხრიდან ფულადი კომპენსაციით ხდება. აღნიშ-

⁵⁵ Murphy C., *Distributive Justice, Its Modern Significance*. American Journal of Jurisprudence, Vol. 17, 1972, 156-168.

⁵⁶ „სტიქიური მოვლენების შედეგად დაზარალებული და გადაადგილებას დაქვემდებარებული ოჯახების (ეკომიგრანტების) განსახლების პროცედურის, განსახლების კრიტერიუმების, ერთიანი ელექტრონული მონაცემთა ბაზის წარმოების წესის დამტკიცებისა და განსახლების საკითხების მარეგულირებელი კომისიის შექმნის შესახებ“ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა მინისტრის 2013 წლის 13 ნოემბრის №779 ბრძანების პირველი მუხლის პირველი პუნქტი.

⁵⁷ ბითაძე მ., ეკომიგრანტთა უფლებების დაცვის ეროვნული და საერთაშორისოსამართლებრივი მექანიზმები, წიგნში: ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტები და საქართველო, კ. კორკელიას რედაქტორობით, თბილისი, 2011, 12.

ნული სრულებითაც არ გულისხმობს, რომ ეკომიგრანტს არ აქვს უფლება მიიღოს საცხოვრებელი ფართი.⁵⁸

სტიქიური მოვლენების შედეგად გამონვეულ ზიანთან დაკავშირებით სასამართლომ არ დააკმაყოფილა სტიქიური მოვლენებით დაზარალებული 49 მოსარჩელის მოთხოვნა გარდაბნის მუნიციპალიტეტის ერთ-ერთი სოფლის ტერიტორიაზე მოსარჩელებისათვის საკუთრებაში არსებულ მიწის ნაკვეთებზე ინდივიდუალური საცხოვრებელი სახლების აშენების თაობაზე (3 ოთახიანი ბინა 3 ოჯახს, 4 ოთახიანი – 24 ოჯახს და 5 ოთახიანი – 22 ოჯახს) იმ საფუძვლით, რომ მოსარჩელებს არასათანადო მოპასუხე – საქართველოს მთავრობა – ჰყავდათ მითითებული, ხოლო სათანადო მოპასუხით შეცვლას არ დაეთანხმნენ.⁵⁹ თბილისის სააპელაციო სასამართლომ გააუქმა თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება და მოცემულ საქმეზე მიიღო ახალი გადაწყვეტილება, რომლითაც საქართველოს მთავრობას დაავალა კანონით დადგენილ ვადაში ადმინისტრაციული წარმოების ჩატარება სტიქიით დაზარალებულთათვის ინდივიდუალური საცხოვრებელი სახლების მშენებლობის შესახებ საკითხის განხილვა-გადაწყვეტის მიზნით (მხოლოდ მოსარჩელებთან მიმართებით).⁶⁰ საქართველოს მთავრობამ გამოსცა განკარგულება თბილისის სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსასრულებლად საჭირო ღონისძიებების თაობაზე. აღნიშნული განკარგულებით, მოსარჩელების და სხვა ფიზიკური პირების განცხადებით გათვალისწინებული, სტიქიით დაზარალებულთათვის ინდივიდუალური საცხოვრებელი სახლების მშენებლობის შესახებ საკითხის განხილვა-გადაწყვეტის მიზნით საქართველოს მთავრობამ დაავალა: 1. საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს, ამ განკარგულების პრეამბულაში მითითებული სტიქიით დაზარალებული პირების/მათი ოჯახების განსახლების მიზნით სამოქმედო გეგმის შემუშავება და აღნიშნული გეგმის მიხედვით მათი განსახლების უზრუნველყოფა; 2. საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა, განსახლებისა და ლტოლვილთა სამინისტროს და საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს საქართველოს მთავრობის წინაშე წინადადებების წარდგენა, მომდევნო წლების საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტებში, ამ განკარგულებით განსაზღვრული ღონისძიებისათვის შესაბამისი თანხების გასათვალისწინებლად.⁶¹

⁵⁸ შაიო ა., კონსტიტუციური მართლმსაჯულების შესაძლებლობები სოციალური უფლებების საქმეებში, „საკონსტიტუციო სამართლის ჟურნალი“, N1, 2019, 20-25.

⁵⁹ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2012 წლის 16 თებერვლის N3/2031-11 გადაწყვეტილება.

⁶⁰ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2013 წლის 12 სექტემბრის N3პ/453-12 გადაწყვეტილება.

⁶¹ იხ., საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 3 ნოემბრის №1979 განკარგულება „რევაზ

თბილისის სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლიდან 2 წლის შემდეგ მოსარჩელებმა კვლავ მიმართეს თბილისის საქალაქო სასამართლოს და მოითხოვეს საქართველოს მთავრობის იმ განკარგულების ნაწილობრივ ბათილად ცნობა, რომლითაც კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების აღსრულებისა და მოსარჩელეთა განცხადების განხილვა-გადაწყვეტის მიზნით დაიწყო ადმინისტრაციული წარმოება (მოსარჩელებს სურდათ, მოპასუხეს დავალებოდა გარდაბნის რაიონის ერთ-ერთი სოფლის ტერიტორიაზე ინდივიდუალური საცხოვრებელი სახლების აშენება, 1990 წელს დამტკიცებული ნორმებისა და პროექტების მიხედვით).⁶² თბილისის საქალაქო სასამართლომ არ დააკმაყოფილა სარჩელი იმ მოტივით, რომ მოპასუხის მიერ სადავო აქტით საკითხი არსებითად არ განხილულა და გადაწყვეტილა, იგი გადასაწყვეტად დაექვემდებარა კონკრეტულ სამინისტროს, რომელსაც ამ ეტაპამდე საკითხი საბოლოოდ შესწავლილი და გადაწყვეტილი არ ჰქონდა.⁶³ განსახლება, თავის მხრივ, მოიაზრებდა კანონით გათვალისწინებულ პირთა საცხოვრებელი უზრუნველყოფას, ხოლო როგორი ფორმით უნდა მოეხდინა სამინისტროს დაზარალებულ პირთა საცხოვრებელი უზრუნველყოფა, აღნიშნულზე სასამართლომ მსჯელობისგან თავი შეიკავა, რადგან ადმინისტრაციული წარმოება დასრულებული ჯერ კიდევ არ იყო. თბილისის სააპელაციო სასამართლომ ძალაში დატოვა თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება.⁶⁴ 2017 წელს საქართველოს მთავრობამ გაატარა შესაბამისი ღონისძიებები, რომლის საფუძველზეც, სტიქიური მოვლენების შედეგად დაზარალებულთა კონკრეტულ ოჯახებს გადაეცათ ფულადი კომპენსაცია 50 000 (ორმოცდაათი ათასი) ლარის ოდენობით.⁶⁵

2021 წელს სტიქიური მოვლენების შედეგად დაზარალებულმა პირებმა (სხვა ეკომიგრანტებმა) მიმართეს სასამართლოს და მოითხოვეს ადმინისტრაციული ორგანოსთვის ფულადი კომპენსაციის – 50 000 ლარის დაკისრება. ადმინისტრაციული ორგანოს განმარტებით, 1990-იან წლებში ხულოს მუნიციპალიტეტში

საგინაძის, ზია საგინაძის და სხვების №33/453-12 საქმეზე თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2013 წლის 12 სექტემბრის გადაწყვეტილების აღსასრულებლად საჭირო ღონისძიებების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 3 ნოემბრის №1979 განკარგულებით გათვალისწინებული ღონისძიებების განხორციელების შესახებ“.

⁶² თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2016 წლის 05 ივლისის N3/79-15 გადაწყვეტილება.

⁶³ იქვე.

⁶⁴ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2017 წლის 14 თებერვლის N33/1663-16 განჩინება.

⁶⁵ იხ., საქართველოს მთავრობის 2017 წლის 9 ივნისის N1182 განკარგულება №33/453-12 საქმეზე თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2013 წლის 12 სექტემბრის გადაწყვეტილების აღსასრულებლად საჭირო ღონისძიებების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 3 ნოემბრის №1979 განკარგულებით გათვალისწინებული ღონისძიებების განხორციელების შესახებ“.

მომხდარი სტიქიური მოვლენების გამო დაზარალებული ოჯახები ჩაასახლეს გარდაბნის მუნიციპალიტეტში. ამათგან, გარკვეულმა ოჯახებმა სამივე ინსტანციის სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებებისა და საქართველოს მთავრობის განკარგულების საფუძველზე უკვე მიიღეს კომპენსაცია 50 000 ლარის ოდენობით. ანალოგიური სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 16 ნოემბრის №2271 განკარგულების შესაბამისად კვლავ მიმდინარეობდა ადმინისტრაციული წარმოება ორი ოჯახის განსახლების საკითხის გადაწყვეტასთან დაკავშირებით. შესაბამისად, სააგენტომ მიზანშეწონილად მიიჩნია მოსარჩელების საკითხის გადაწყვეტის მიზნითაც ყოფილიყო ანალოგიური სამართლებრივი საფუძველი. საგულისხმოა ის გარემოება, რომ მოსარჩელე მხარის განცხადების საფუძველზე, სსიპ დევნილთა, ეკომიგრანტთა და საარსებო წყაროებით უზრუნველყოფის სააგენტომ მოსარჩელე მხარეებს გადაწყვეტილებით განუმარტა, რომ განსახლების საკითხის გადაწყვეტის მიზნით უნდა არსებობდეს სამართლებრივი საფუძველები.⁶⁶ ამდენად, ადმინისტრაციულმა ორგანომ, მიუხედავად დადგენილი პრაქტიკისა, საკუთარ თავზე არ აიღო ფულადი კომპენსაციის გაცემის ვალდებულება და იძულებული გახდა ეკომიგრანტი, მიემართა სასამართლო-სთვის მაშინ, როდესაც იცოდა, არსებული პრაქტიკის გათვალისწინებით, სარჩელი დაკმაყოფილდებოდა. შესაბამისად, დაარღვია განაწილებითი სამართლიანობის ბალანსი, რაც მას, როგორც განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბის დამდგენს, ისედაც აკისრია⁶⁷.

ზემოაღნიშნული სასამართლო პრაქტიკის განხილვის შედეგად გამოვლინდა, რომ ეკომიგრანტთა სოციალური მდგომარეობის მონესრიგების საკითხს გარკვეული წლები დასჭირდა. საბოლოო ჯამში კი სასამართლოსა და სახელმწიფოს ერთობლივი ძალისხმევით შედეგად, სტიქიური მოვლენების შედეგად დაზარალებული 42 პირის ფულადი კომპენსაციით დაკმაყოფილება მოხდა. საგულისხმოა ისიც, რომ დადგენილი პრაქტიკის საფუძველზე, ადმინისტრაციულ ორგანოს აღარ უნდა ჰქონდეს ფორმალური მიდგომა მსგავს გარემოებაში მყოფ სოციალურად დაუცველ პირთა მიმართ. მეტიც, ადმინისტრაციული ორგანოს მითითება სამართლებრივი დოკუმენტის არ არსებობაზე არის უგულებელყოფა იმ აქტების, რომლებიც საქართველოს სახელმწიფოს სხვადასხვა სახელისუფლებო ორგანოების მიერ გამოიცა კონკრეტული ეკომიგრანტად აღიარებული პირების მიმართ, რომლებიც უფლებამოსილ ორგანოს ავალდებუნ საკითხის გადაწყვეტას.

⁶⁶ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2022 წლის 14 აპრილის N3/5528-21 გადაწყვეტილება.

⁶⁷ Kermeester H., *Theories of Distributive Justice, Rechtsfilosofie en Rechtstheorie*, Vol. 27, No. 1, 1998, 88-90.

სტიქიური მოვლენების შედეგად დაზარალება არანაკლებ მძიმე მდგომარეობაში აყენებს პირს, რომელსაც საკუთრება თავისი ბრალის გარეშე გაუნადგურდა. ამდენად, მნიშვნელოვანია, რომ მან სახელმწიფოსგან სოციალური დახმარება სწრაფად და თანაბარ პირობებში მიიღოს. სოციალური მდგომარეობის დაბალანსების მთავარ ჩარჩოს აყალიბებს სახელმწიფო, რომელიც ადგენს სოციალური დაცვის ძირითად მიმართულებებს, თუ ვის როგორი სახის დახმარება ეკუთვნის, კვლავაც პირთა სოციალური მდგომარეობის გათანაბრების მიზნით.⁶⁸ განხილული სასამართლო პრაქტიკიდან იკვეთება, რომ 1990-იან წლებში მომხდარი სტიქიური უბედურების შედეგად გამოწვეული ზიანი ანაზღაურდა 20 წლის შემდეგ. განსხვავებით დევნილთა საცხოვრებელი ფართით უზრუნველყოფისგან, ამ შემთხვევაში დადგენილი პრაქტიკით ეკომიგრანტებს გადაეცათ ფულადი კომპენსაცია. დევნილთა საკუთრებით უზრუნველყოფის შემთხვევაში გასაგებია, რომ საცხოვრებელი ფართების აშენებას ჭირდება გარკვეული დრო, ამდენად, დროის მხრივ სახელმწიფოს მეტ-ნაკლებად აქვს გამართლება, რომ გარკვეული ვადის შემდეგ გადასცეს მათ საცხოვრებლები. რაც შეეხება ეკომიგრანტების ფულადი კომპენსაციით უზრუნველყოფას, რომელიც გაჭიანურდა როგორც სახელმწიფოს მხრიდან, ასევე სასამართლოს განხილვის ეტაპებით, აღნიშნული პირდაპირ გამორიცხავს სამართლიანობის მთავარ ღირებულებას, ეკომიგრანტს გონივრულ ვადაში მიეღო კომპენსაცია, რომელიც მისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი შეიძლება ყოფილიყო. იმის გათვალისწინებით, რომ განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბის დადგენის ფარგლები სასამართლოს გადაეცა, მას უნდა უზრუნველყო სოციალურად დაუცველი სტატუსის მქონე პირთა დროული დაკმაყოფილება. კერძოდ, დაჩქარებული წესით განეხილა და ფორმალური გადაწყვეტილებით მხარე მოლოდინის რეჟიმში კი არ ჩაეყენებინა, არამედ გამოეთხოვა ინფორმაცია არსებულ ადმინისტრაციულ წარმოებასთან დაკავშირებით და დახმარებოდა მხარეს მტკიცებულებათა მოპოვებაში, სახელმწიფოს გააქტიურებაში და საბოლოოდ, მინიმუმ დროულად დაედო შედეგი. სოციალური დავის განხილვისას არაერთი მაგალითით გამოიკვეთა, რომ შესაძლოა მოთხოვნა სრულებითაც არ იყოს საფუძვლიანი და არ ეკუთვნოდეს მოსარჩელეს ის სიკეთე, რაზეც პრეტენზიას აცხადებს, თუმცა ფაქტი, რომ სოციალური კატეგორიის დავები სწრაფად უნდა განიხილებოდეს, – ეს ვალდებულება მსგავს შემთხვევებში განაწილებითი სამართლიანობის შინაარსის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია. ამდენად, მხოლოდ დადებითი შედეგი არ ნიშნავს სამართლიანობას, თუ იგი მიღწეული და აღსრულებული არ იქნება სოციალურად დაუცველი პირის საჭიროების დროს.

⁶⁸ Sterba J.P., *Distributive Justice*. American Journal of Jurisprudence, Vol. 22, No. 1, 1977, 55-79.

2. პენსიით უზრუნველყოფასთან დაკავშირებული სამართალწარმოება და

განანილებითი სამართლიანობის მასშტაბი

პირთა სოციალური უზრუნველყოფისა და თანასწორობის ერთ-ერთი გამოვლინება გარკვეულ ასაკს მიღწეულ პირთათვის პენსიის დანიშვნაა,⁶⁹ რასაც არსებული კანონმდებლობის საფუძველზე სახელმწიფო უზრუნველყოფს.⁷⁰ სოციალურად თანაბარ პირობებში ყოფნის მთავარი იდეა, რომელმაც გარანტირებულად უნდა დაიცვას ხანდაზმულ პირთა სოციალური მდგომარეობის სტაბილურობა, ზოგიერთ შემთხვევაში სასამართლოს შესაფასებელი ხდება. კანონმდებლობით გათვალისწინებული დადგენილი საპენსიო ასაკობრივი ზღვრის გარდა,⁷¹ გათვალისწინებულია სხვა შეზღუდვებიც,⁷² რომელთა არსებობის შემთხვევაში სახელმწიფო უარს ამბობს პირისათვის პენსიის დანიშვნაზე.

სახელმწიფოები აღიარებენ თითოეული ადამიანის უფლებას სოციალურ უზრუნველყოფაზე, სოციალური დაზღვევის ჩათვლით,⁷³ ხოლო საქართველოს ხანდაზმულ მოქალაქეთა სოციალურ-ეკონომიკური უფლებების რეალიზაცია და სახელმწიფო პენსიის დანერგვა არსებული რესურსების ფარგლებში, საქართველოს კონსტიტუციით გარანტირებული უფლებაა.⁷⁴ შესაბამისად, კონსტიტუციის პრინციპებიდან გამომდინარეობს სახელმწიფოს მხრიდან ისეთი სოციალური დაცვის გარანტიების უზრუნველყოფა, როგორცაა, სახელმწიფო პენსიის დანიშვნა შესაბამისი პირობების არსებობისას. სახელმწიფო პენსიის მოთხოვნის უფლება, თავისი არსით, საკუთრების უფლების ძირითადი უფლებით დაცული სფეროს განუყოფელი ნაწილია⁷⁵ და იგი ისეთივე დაცვის ღირსია, როგორც მთლიანად საკუთრების უფლება⁷⁶.

ქართული გაგებით, პენსიის დანიშვნის იდეა არის ის, რომ გარკვეულ ასაკს მიღწეულ პირს, რომელსაც აღარ გააჩნია შრომითი რესურსი, ირჩინოს საკუთა-

⁶⁹ გეგენავა დ., სოციალური დაცვის სამართალი, წიგნში: საჯარო მმართველობის სამართლებრივი საფუძვლები, გ. ხუბუასა და კ.-პ. ზომერმანის რედაქტორობით, თბილისი, 2016, 559-565. Barr N., Diamond P., The Economics of Pensions, Oxford Review of Economic Policy, Vol. 22, No 1, 15-39.

⁷⁰ იხ., „სახელმწიფო პენსიის შესახებ“ საქართველოს კანონის პირველი მუხლი.

⁷¹ იხ., იქვე, მე-5 მუხლი.

⁷² იხ., იქვე, მე-17 მუხლი.

⁷³ იხ., „ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ“ პაქტის მე-9 მუხლი.

⁷⁴ საქართველოს კონსტიტუციის მე-19 მუხლი.

⁷⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2005 წლის 28 ივლისის გადაწყვეტილება N1/14/184,228 საქმეზე, „სააქციო საზოგადოებები -საქგაზი“ და „ანაჯგუფი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

⁷⁶ „კლაუს და იური კლაძეები საქართველოს წინააღმდეგ“ [ECtHR], განაცხადი N7975/06, 2010 წლის 2 თებერვლის გადაწყვეტილება, პარ. 54.

რი თავი და ენეოდეს საქმიანობას, რომლის მეშვეობითაც იგი იცხოვრებს ნორმალურ პირობებში, სახელმწიფომ უნდა უზრუნველყოს მისი სოციალური გათანაბრება.⁷⁷

65 წელს გადაცილებულმა მამაკაცმა განცხადებით მიმართა შესაბამის სახელმწიფო სტრუქტურულ ერთეულს და მოითხოვა ასაკის გამო სახელმწიფო პენსიის დანიშვნა. ადმინისტრაციულმა ორგანომ უარი უთხრა განმცხადებელს პენსიის დანიშვნაზე იმ საფუძველით, რომ იგი ენეოდა საჯარო საქმიანობას (ასაკის გამო პენსიის დანიშვნის აუცილებელი საფუძველია, რომ იგი არ უნდა ენეოდეს საჯარო საქმიანობას⁷⁸). სასამართლოს მიერ მტკიცებულებათა გამოკვლევის შედეგად დადგინდა, რომ მოსარჩელე მუშაობდა საჯარო სამართლის იურიდიული პირის მიერ შექმნილ შპს-ში (რომელიც თავისი დებულების გათვალისწინებით ენეოდა სამეცნიერო-კვლევით საქმიანობას⁷⁹), სადაც მოსარჩელე იკავებდა სარემონტო-სამონტაჟო ჯგუფის უფროსის პოზიციას. ერთი მხრივ, ადმინისტრაციულმა ორგანომ უარი უთხრა პირს პენსიის დანიშვნაზე არა იმ საფუძველით, რომ მას, როგორც დასაქმებულ პირს, არ გააჩნდა აღნიშნულის აუცილებლობა, არამედ მისი სამუშაო ადგილი მიიჩნია საჯარო სამსახურად. მეორე მხრივ, სასამართლომ დაადგინა, რომ რადგან პირი არ მუშაობდა საჯარო სამსახურში, მას აუცილებლად უნდა მიეღო სახელმწიფოსგან პენსია ასაკის გამო, ხოლო არსებობდა თუ არა მოსარჩელეზე პენსიის დანიშვნის რეალური საჭიროება (როგორც სოციალური დახმარება), ამ მხრივ არც ადმინისტრაციული ორგანო და არც სასამართლო სისტემა არ დაინტერესდა. სასამართლომ დააკმაყოფილა სარჩელი და მიიჩნია, რომ მოსარჩელეს უნდა დანიშვნოდა სახელმწიფოსგან პენსია,⁸⁰ მიუხედავად იმისა, რომ ჰქონდა სამსახური და შესაბამისად – შემოსავალი. თუ ჩაითვლება, რომ ამგვარი მიდგომა სამართლიანია და იგი ემსახურება პირთა სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესებას, მაშინ რატომ უნდა დაიჩაგროს პირი, რომელსაც აქვს შესაძლებლობა, მუშაობდეს საჯარო სამსახურში (ან ფართო გაგებით, საჯაროსამართლებრივ უფლებამოსილების განხორციელების პროცესში მონაწილეობდეს).

ერთი მხრივ, სახელმწიფო კრძალავს ორმხრივ დახმარებას (პირმა მიიღოს პენსია და ენეოდეს საჯარო საქმიანობას), მეორე მხრივ კი, არ გამორიცხავს შესაძლებლობას, პირმა მიიღოს პენსია და მუშაობდეს ნებისმიერ დაწესებულება-

⁷⁷ ნოზიკი რ., დისტრიბუციული სამართლიანობა, წიგნში: დისტრიბუციული სამართლიანობა, წიგნში: თანამედროვე პოლიტიკური ფილოსოფიის ანთოლოგია, ს. ბარამიძისა და თ. მესხის თარგმანი, თბილისი, 1997, 308-313

⁷⁸ იხ., „სახელმწიფო პენსიის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლი.

⁷⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2015 წლის 2 ივლისის Nბს-77-55 გადაწყვეტილება, პარ. 15.

⁸⁰ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2020 წლის 17 თებერვლის N3/8022-19 გადაწყვეტილება.

ში, რომელიც არ მიეკუთვნება საჯარო საქმიანობას. ამკარაა, რომ საპენსიო ასაკს მიღწეულ პირთა მდგომარეობა, საქმიანობის სტატუსიდან გამომდინარე, არათანაბარ პირობებში ექცევა, რის გამოც შესაძლოა პირი იძულებული გახდეს, უარი თქვას საჯარო სამსახურზე და მიიღოს მხოლოდ პენსია (ან პირიქით) ან თუ პირს ექნება სამსახური (ნებისმიერი ოდენობის ანაზღაურებით), რომელიც არ განეკუთვნება საჯარო საქმიანობას, ასევე მიიღოს სახელმწიფო პენსია ასაკის გამო. აქვე უნდა შეფასდეს ასაკის გამო სახელმწიფო პენსიის გაცემის მიზანი. პირს, რომელსაც ექმნება სოციალური დახმარების საჭიროება (მაგ., დარჩა უმუშევარი, არ გააჩნია სხვა პირადი შემოსავალი), სახელმწიფო გასცემს მასზე სოციალურ დახმარებას პენსიის სახით. რაც შეეხება სახელმწიფო პენსიის დანიშნულებას, სახელმწიფოს მხრიდან გამოყოფილი რესურსი სამართლიანად უნდა ნაწილდებოდეს სოციალურად დასახმარებელ პირებზე, რომ გაათანაბროს მათი მდგომარეობა. ამდენად, მნიშვნელოვანია გამოიკვეთოს, თუ პირს, მისი ასაკობრივი ზღვარის მიუხედავად აქვს ანაზღაურებადი სამსახური, რომლიდანაც იღებს შემოსავალს და შესაძლოა არ გააჩნდეს დამატებითი სოციალური დახმარების აუცილებლობა, მიიჩნევა, რომ მას მაინც ეკუთვნის სახელმწიფო პენსია ასაკის გამო, როგორც სოციალური დახმარება. შესაბამისად, განაწილებითი სამართლიანობის შეფასების მხრივ სახელმწიფოსა და სასამართლოს მიდგომა შეიძლება აცდენილი იყოს არსებულ რეალობასთან. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ფორმალური მიდგომებით გამართლებული წესები არ ნიშნავს, რომ შეესაბამება სამართლიანობის სტანდარტს. პენსიის დანიშვნა არ გულისხმობს პირისათვის მხოლოდ ფულადი თანხის გადაცემას, როგორც გამოიკვეთა, იგი იწვევს გარკვეულ პრივილეგიებს და შეზღუდვებს.⁸¹

აუცილებლად შესაფასებელია, რატომ არის განსხვავებული მიდგომა საჯარო სამსახურსა და კერძო დაწესებულებაში მუშაობის შემთხვევაში საპენსიო ასაკს მიღწეული პირისათვის პენსიის დანიშვნის წესში. კონკრეტული სასამართლო პრაქტიკის ფარგლებში, სასამართლო შეფასებით, თუ დადგინდება, რომ პირის საქმიანობა არ განეკუთვნება საჯარო საქმიანობას, სახელმწიფო ვალდებულია გასცეს მასზე პენსია.⁸² ლოგიკური ანალიზის საფუძველზე უნდა ითქვას, რომ პრაქტიკული მიდგომა პირთა სოციალური მდგომარეობის გათვალისწინებით ხდება არა მათი მდგომარეობიდან, არამედ მათი სამართლებრივი სტატუსიდან გამომდინარე. თუ კანონმდებლობის იდეაა, პირმა არ მიიღოს პენსია იმ შემთხვევაში, თუ იგი ეწევა საჯარო საქმიანობას და არ აქვს მსგავსი შეზღუდვა, თუ იგი საქმიანობს კერძო დაწესებულებაში, იგულისხმება, რომ სასამართლოს

⁸¹ გეგენავა დ., გუსტავ რადბუხი და „სამართლის ფილოსოფიის“ ქართული თარგმანი, ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“, N6, 2022, 151-154.

⁸² თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2021 წლის 01 ივლისის N3/3187-21 გადაწყვეტილება.

მხრიდან სოციალური თანაფარდობა ამ მიდგომით არ ფასდება. განაწილებითი სამართლიანობის ზოგადი დეფინიციიდან გამომდინარე, სახელმწიფოს მიზანი უნდა იყოს ადამიანთა მიმართ არსებული გარემო პირობების გაუმჯობესება და თანაბარ პირობებში ყოფნა⁸³.

ორმაგი მოქალაქეობის მქონე პირმა სარჩელით მიმართა სასამართლოს და მოითხოვა საქართველოში ასაკის გამო სახელმწიფო პენსიის დანიშვნა. სასამართლომ არ დააკმაყოფილა სასარჩელო მოთხოვნა იმ საფუძველით, რომ მოსარჩელემ ვერ წარადგინა მტკიცებულება, რომლითაც დადასტურებოდა, რომ იგი მეორე ქვეყანაში არ იღებდა პენსიას.⁸⁴ პირს, რომელსაც მიაჩნია, რომ ეკუთვნის სოციალური დახმარება, ვალდებულია დაასაბუთოს თავისი მდგომარეობა და ეჭვგარეშეა, რომ სახელმწიფო უნდა აკონტროლებდეს სოციალურად დაუცველთა მოთხოვნების როგორც სამართლებრივ, ისე ფაქტობრივ საფუძველებს, რათა გამოირიცხოს პირთა მხრიდან უფლების ბოროტად სარგებლობის შესაძლებლობა. ამდენად, სასამართლო პრაქტიკაში არსებული დავების გათვალისწინებით, კანონით დადგენილ ასაკს მიღწეულ პირს შეიძლება პენსია დაენიშნოს მხოლოდ კანონმდებლობით გათვალისწინებული საფუძველების არსებობისას. აქვე, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ პირთა გარკვეულმა ნაწილმა შესაძლოა ვერ შეძლოს თავისი რეალური მდგომარეობის დადასტურება, ცნობების მოძიება, თუნდაც იმ ფაქტის დადასტურება, რომ მისი საქმიანობა არ განეკუთვნება საჯარო საქმიანობას. ამდენად, სასამართლოს როლი სოციალური დავების განხილვისას განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია (განსაკუთრებით ეფექტიანი მართლმსაჯულებისთვის), მით უმეტეს, როდესაც ეხება სახელმწიფო პენსიის დანიშვნას ასაკის გამო⁸⁵.

იმის გათვალისწინებით, რომ კანონი განსაზღვრავს კონკრეტულ შეზღუდვებს და ჩარჩოში აქცევს პენსიის დანიშვნის საკითხს, სასამართლომ მეტი დაკვირვებით უნდა შეაფასოს პრაქტიკაში არსებული დავები. მაგ., მართალია, სახელმწიფო პენსია შეიძლება დაენიშნოს პირს, რომელმაც მიაღწია გარკვეულ ასაკს, თუმცა პენსიის მიმღები პირი, მისი სოციალური მდგომარეობიდან გამომდინარე, შესაძლოა სრულებითაც არ საჭიროებდეს ამგვარ დახმარებას, ხოლო ზოგიერთისთვის პენსია მისი ერთადერთი შემოსავალი იყოს თავის სოციალური უზრუნველსაყოფად. ამდენად, როდესაც კანონი აწესებს გარკვეულ მოთხოვნებს და ამ მოთხოვნების მიმართ აქვს პრინციპული მიდგომა, განაწილებითი სამა-

⁸³ Rhawls. J., *A Theory of Justice*, The Belknap Press of Harvard University Press Cambridge, Massachusetts, 1999, 8-10.

⁸⁴ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2021 წლის 01 ოქტომბრის N3/5204-21 გადაწყვეტილება.

⁸⁵ *Pensions at a Glance 2011: Retirement-income Systems in OECD and G20 Countries*, OECD, 2011, 33-35.

რთლიანობის ფარგლებში მისი შეფასება საკმაოდ რთულია.⁸⁶ საჯარო საქმიანობის განხორციელება/საჯარო დაწესებულებაში მუშაობა სრულებითაც არ გულისხმობს, რომ პირი შემოსავლით უზრუნველყოფილია და აღარ საჭიროებს პენსიის სახით სახელმწიფოსგან დახმარებას ან პირიქით, შესაძლოა პირი მუშაობდეს კერძო დაწესებულებაში და მისი შემოსავალი იმდენად დიდი იყოს, რომ სახელმწიფოს მხრიდან პენსიით დახმარება რეალურად არ სჭირდებოდეს. ამ საკითხთან დაკავშირებით არათუ სასამართლო პრაქტიკაში, არამედ ზოგადად, სახელმწიფოებრივ დონეზე არაა ჩამოყალიბებული ერთიანი მიდგომა. შესაძლოა, სახელმწიფოს არ სურდეს ორმაგად იზრუნოს საკუთარ მოქალაქეებზე, რის გამოც იგი გამორიცხავს საჯარო საქმიანობისა და პენსიის ერთობლივად გაცემის ფაქტს. არსებული სასამართლო პრაქტიკის გათვალისწინებით დასტურდება, რომ ორმაგი მოქალაქეობის მქონე პირს საქართველოში არ დაენიშნა პენსია, რადგან ვერ დაადასტურა მეორე ქვეყანაში პენსიის მიუღებლობის ფაქტი. მნიშვნელოვანია, სამართლებრივი მიდგომა იყოს ფარდობითად გადანაწილებული ისე, რომ არ დაირღვეს სხვა პირთა უფლებები და არ დაიჩაგრონ ისეთი პირები, ვისაც რეალურად სჭირდებათ სახელმწიფოსგან ასეთი სახის დახმარება. მართებული იქნებოდა, ასაკის გამო სახელმწიფო პენსიის გაცემის საკითხი იყოს ერთგვაროვანი და არათანაბარ პირობებში არ აყენებდეს სოციალურად დასახმარებელ ანდა არადასახმარებელ პირთა მდგომარეობას.

3. საარსებო შემწეობის მიღება და განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბი

სოციალურად დაუცველ პირთათვის სახელმწიფოს მხრიდან საარსებო შემწეობის გაცემა მათი სოციალური უზრუნველყოფის ერთ-ერთი გამოხატულებაა.⁸⁷ გარკვეული წინაპირობების არსებობისას სოციალურად დაუცველ პირს ენიშნება საარსებო შემწეობა, კერძოდ, შესაბამის ადმინისტრაციულ ორგანოს (სსიპ სოციალური მომსახურების სააგენტოს) შექმნილი აქვს სოციალურად დაუცველი ოჯახების ერთიანი ბაზა, რომელშიც რეგისტრირებულნი არიან სიღატაკის ზღვარს მისული ოჯახები.⁸⁸ ნებისმიერ ოჯახს, რომელიც მიიჩნევა, რომ არ გააჩნია მინიმალური საარსებო შემოსავალი, უფლება აქვს მიმართოს სახელმ-

⁸⁶ Asatiani M., Verulava T., *Economics and Sociology, Georgian Welfare State: Preliminary Study Based on Esping-Andersen's Typology*, Economics and Sociology, Vol. 10, No. 4, 2017, 24.

⁸⁷ „ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ“ საერთაშორისო პაქტის მე-9 მუხლი.

⁸⁸ იხ., „ქვეყანაში სიღატაკის დონის შემცირებისა და მოსახლეობის სოციალური დაცვის სრულყოფის ღონისძიებათა შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 24 აპრილის №126 დადგენილების მე-8 მუხლის პირველი პუნქტი.

ნიფოს ფულადი სახით საარსებო შემწეობის მიღების მიზნით.⁸⁹ სახელმწიფო ამონუმებს ოჯახის სოციალურ მდგომარეობას (შემოსავალს, სახლში არსებულ პირობებს, კომუნალურ გადასახადებს, ოჯახის წევრთა რაოდენობას და სხვ.), ავსებინებს კითხვარს და ანიჭებს შესაბამის სარეიტინგო ქულას, რომლის მიხედვითაც განისაზღვრება ოჯახისთვის დასახმარებელი ფულადი თანხის ოდენობა.⁹⁰ შესაბამისად, საარსებო შემწეობის მიღების უფლება აქვს ოჯახს, რომელიც რეგისტრირებულია სოციალურად დაუცველ პირთა ერთიან ბაზაში და მინიჭებული აქვს შესაბამისი სარეიტინგო ქულა.⁹¹ აღნიშნული ქულის ცვლილება დამოკიდებულია ოჯახის ეკონომიკურ ან სოციალურ ცვლილებებზე.⁹²

სახელმწიფოს მიზანია ლატაკი ოჯახების სოციალურ-ეკონომიკური გაუმჯობესება, რაც ხელს უნდა უწყობდეს სახელმწიფოში არსებულ უკიდურესად გაჭირვებულ პირთა სოციალურ გათანაბრებას.⁹³ დადგენილი წესების მიუხედავად, სარეიტინგო ქულის მინიჭებისას, რაც არსებითად განსაზღვრავს სოციალური შემწეობის გაცემის საკითხს, ზოგიერთ შემთხვევაში სახელმწიფოს აქვს ფორმალური მიდგომა.⁹⁴ სწორედ მსგავსი პრობლემების არსებობა იწვევს იმგვარი სასამართლო დავების წარმოშობას, რაც აზიანებს არა მხოლოდ სოციალურად დასახმარებელ პირთა მდგომარეობას, არამედ თავად სახელმწიფოსაც ნეგატიურ კონტექსტში წარმოაჩენს. მოსარჩელე 2009 წლიდან იღებდა საარსებო შემწეობას, 2017 წელს სოციალური მუშაკის მიერ გადამონმდა მისი სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა და შეუწყდა საარსებო შემწეობა იმ საფუძვლით, რომ მოსარჩელის საცხოვრებელი ფართი მოპირკეთებული იყო პარკეტით, რის გამოც მისი სარეიტინგო ქულა განისაზღვრა დაბალი მაჩვენებ-

⁸⁹ იხ., „სოციალური დაცვის შესახებ საქართველოს კანონის“ მე-7 მუხლის პირველი პუნქტი.

⁹⁰ იხ., „დევნილთა საცხოვრებელი უზრუნველყოფის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2021 წლის 8 აპრილის N01-30/6 ბრძანების N1 დანართის მე-3 მუხლი; „ქვეყანაში სიღატაკის დონის შემცირებისა და მოსახლეობის სოციალური დაცვის სრულყოფის ღონისძიებათა შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 24 აპრილის №126 დადგენილების მე-10 მუხლის პირველი პუნქტი.

⁹¹ „სოციალურად დაუცველი ოჯახების (შინამეურნეობების) სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის შეფასების მეთოდოლოგიის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 31 დეკემბრის N758 დადგენილების პირველი მუხლი.

⁹² იხ., „სოციალური დახმარების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2006 წლის 28 ივლისის №145 დადგენილების მე-10 მუხლის მე-3 პუნქტი.

⁹³ Rawls J., Freeman S.R., *Collected Papers*, Cambridge, Harvard University Press, 1999, 52-55.

⁹⁴ გეგენავა დ., სოციალური დაცვის სამართალი, წიგნში: საჯარო მმართველობის სამართლებრივი საფუძვლები, გ. ხუბუასა და კ.-პ. ზომერმანის რედაქტორობით, თბილისი, 2016, 553-558.

ლით.⁹⁵ სასამართლომ მიიჩნია, რომ ადმინისტრაციულ ორგანოს სრულყოფილად არ ჰქონდა გამოკვლეული და შესწავლილი ფაქტობრივი გარემოებები, რის გამოც თავიდან დაავალა მას ადმინისტრაციული აქტის გამოცემა.⁹⁶ სხვა ადმინისტრაციულ დავაში მოსარჩელე ასაჩივრებდა ადმინისტრაციული ორგანოს გადაწყვეტილებას, რომლითაც შეუწყდა საარსებო შემწეობა იმ საფუძვლით, რომ მისი 12 თვიანი ელექტროენერჯის კომუნალური ხარჯი შეადგენდა 283 ლარს; გამოკვლევის შედეგად სასამართლომ დაადგინა, რომ მოსარჩელის ოჯახი სარგებლობდა თბილისის მუნიციპალიტეტის მერიის სუბსიდიით დახარჯული ელექტროენერჯით, ხოლო დარჩენილი სხვაობა გამონვეული იყო დაგვიანებული ანათვალის აღების გამო, რის თაობაზეც წარმოდგენილი იყო შესაბამისი უფლებამოსილი პირის ხელწერილი, თუმცა ამის მიუხედავად, ადმინისტრაციულმა ორგანომ არ შეცვა დეკლარაცია, რადგან ხელწერილი არასაკმარის მტკიცებულებად მიიჩნია.⁹⁷ სასამართლომ ამ შემთხვევაშიც ნაწილობრივ დააკმაყოფილა სარჩელი და დაავალა ადმინისტრაციულ ორგანოს საქმეში არსებული მტკიცებულებების ხელახლა შესწავლა.⁹⁸

სახელმწიფოს მიდგომა საარსებო შემწეობის გაცემისას საკმაოდ მკაცრია და დეტალურად განიხილავს ოჯახის ეკონომიკური მდგომარეობის ყველა საკითხს. განხილული მაგალითები ცხადყოფს, რომ ოჯახს, რომელსაც საცხოვრებელი ფართი მოპირკეთებული აქვს პარკეტით და ამის გამო უწყდება საარსებო შემწეობა (საქმის გარემოებების სრულყოფილი გამოკვლევის გარეშე), არ შეიძლება ჩაითვალოს სამართლიანად. სოციალურად დაუცველ პირთა მდგომარეობა შესაძლოა ერთჯერადად გაუმჯობესდეს რაიმე გარემოებით, თუმცა ეს არ შეიძლება გულისხმობდეს, რომ იგი აკმაყოფილებს ადეკვატური ცხოვრების პირობების სტანდარტს⁹⁹. მაგ., თუ ოჯახს ერთჯერადად ეხმარება ქველმოქმედი (მაცივრით, ავეჯით, რემონტით და სხვ.), იმ არსებითად საჭირო აუცილებლობით, რაც ნებისმიერი ადამიანისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია, სწორედ

⁹⁵ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2018 წლის 6 სექტემბრის N3/2809-18 გადაწყვეტილება.

⁹⁶ იქვე.

⁹⁷ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2021 წლის 18 მაისის N3/9429-19 გადაწყვეტილება.

⁹⁸ იქვე.

⁹⁹ იხ., „ხიზანიშვილი და კანდელაკი საქართველოს წინააღმდეგ“, [ECtHR], განაცხადი N25601/12, 2019 წლის 17 დეკემბრის გადაწყვეტილება, პარ. 54; „ხონიაკინა საქართველოს წინააღმდეგ“, [ECtHR], განაცხადი N17767/08, 2012 წლის 19 ივნისის გადაწყვეტილება, პარ. 76; Bayertz K., Gutmann T., Happiness and Law, An International Journal of Jurisprudence and Philosophy of Law, Vol. 25, No. 2, 2012, 236-244; The Council of Europe, A New Strategy for Social Cohesion, 2014, 8-14. საქართველოს სახალხო დამცველის „ხანდაზმულთა დაწესებულებებში ჩატარებული მონიტორინგის შემდგომი ანგარიში“, 2022 <<http://ombudsman.ge/res/docs/2022112212420949871.pdf>> [10.01.2023].

დახმარების ხასიათიდან გამომდინარე, სახელმწიფოს არ უნდა ჰქონდეს ზედმეტად მკაცრი და მით უმეტეს, ფორმალისტური მიდგომა.¹⁰⁰ ასეთ შემთხვევაში, უპირველეს ყოვლისა, სახელმწიფომ უნდა დაადგინოს წყარო, საიდანაც ოჯახმა მიიღო სოციალური სიკეთე. იმ შემთხვევაში, თუ მსგავსი თანაგრძნობის გამოხატულება სახელმწიფოსთვის საარსებო შემწეობის შეწყვეტის საფუძველი იქნება, არავის გაუჩნდება დახმარების სურვილი თუნდაც იმიტომ, რომ ამან უარესად არ დაამძიმოს ისედაც გაჭირვებული ოჯახის მდგომარეობა. სამართლიანი ვერ იქნება რამდენიმე ლარით გადაცილებული ელექტროენერჯის კომუნალური გადასახადის გაზრდის გამო საარსებო შემწეობის შეწყვეტა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, სახელმწიფო კი არ უწყობს ხელს გაჭირვებულებს უკეთესი მდგომარეობის შექმნაში, არამედ აიძულებს იცხოვროს მხოლოდ მინიმალური, მის მიერ მინიჭებული საარსებო თანხით, რომელიც ისედაც მიზერულია,¹⁰¹ ამასთან, ფაქტობრივად ხელს უშლის სხვას, დაეხმაროს ადამიანს, ვინაიდან ამ დახმარებით შეიცვლება სარეიტინგო ქულა და შემწეობა აუცილებლად შეუწყდება. ბუნებრივია, რომ სახელმწიფომ პერიოდულად უნდა აკონტროლოს ასეთი ოჯახების სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა, რათა ზოგიერთმა ბოროტად არ ისარგებლოს მდგომარეობით. მაგრამ საარსებო შემწეობის დანიშვნა თუ შეწყვეტა არ უნდა უკავშირდებოდეს მხოლოდ ფორმალურად დადგენილ კრიტერიუმებს. ნებისმიერი შემთხვევა, როდესაც საქმე ეხება სოციალურად დაუცველ პირებს, სახელმწიფომ უნდა შეისწავლოს გულისხმიერად და კი არ უნდა დაუმძიმოს მათ მდგომარეობა, პირიქით, დაეხმაროს იცხოვრონ კარგ თუ არა ნორმალურ პირობებში, ხოლო საარსებო შემწეობის შეწყვეტის სამართლიანი წინაპირობების არსებობისას, მიღებული გადაწყვეტილება დაუსაბუთოს.

ერთ-ერთ საქმეზე მოსარჩელე ითხოვდა სოციალური შემწეობის დანიშვნას და ზიანის სახით, სოციალური შემწეობის შემცირების დღიდან სასამართლოს გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლამდე, შემცირების შედეგად მიღებული სხვაობის ანაზღაურება.¹⁰² სასამართლოს მიერ სარჩელის დაკმაყოფილებისა და გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ, მოსარჩელეს წარმოეშვა ახალი პრობლემა, კერძოდ, აღმასრულებელმა ორგანომ უარი უთხრა მას გადაწყვეტილების აღსრულებაზე (ზიანის ანაზღაურების ნაწილში) იმ საფუძველით, რომ ვერ ხდებოდა გასაცემი ასანაზღაურებელი თანხის დათვლა, რადგან მის მიერ ადმინისტრაციული ორგანოდან გამოთხოვილი ინფორმაციით გათვა-

¹⁰⁰ იხ., Murphy C., *Distributive Justice, Its Modern Significance*, American Journal of Jurisprudence, Vol. 17, 1972, 159-162.

¹⁰¹ იხ. „სოციალური დახმარების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2006 წლის 28 ივლისის №145 დადგენილების მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტი.

¹⁰² თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2019 წლის 28 თებერვლის N3/5639-18 გადაწყვეტილება.

ლისწინებულ თანხა არ შეესაბამებოდა სასამართლოს მიერ გაცემული სააღსრულებო ფურცლით დადგენილი პირობების გათვალისწინებით დაანგარიშებულ მისაღებ თანხას.¹⁰³ სასამართლომ დააკმაყოფილა სარჩელი და განსაზღვრა აღსასრულებელი თანხა, რომლის გამოთვლა აღმასრულებელ ორგანოს თავადაც შეეძლო.¹⁰⁴ კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების აღსრულება ადმინისტრაციული ორგანოს ცალსახა ვალდებულებაა¹⁰⁵ და იგი უპირობოდ უნდა შესრულდეს.¹⁰⁶ აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სოციალურად დაუცველი პირის დაუღალავი ბრძოლა – მიეღო სახელმწიფოსგან სოციალური დახმარება, დაახლოებით სამ წელს გაგრძელდა¹⁰⁷.

სოციალური გათანაბრების საკითხი არ გულისხმობს მხოლოდ ერთი რომელიმე ადმინისტრაციული ორგანოს და სასამართლოს პასუხისმგებლობას. განანიღბებითი სამართლიანობის პრინციპის მთავარი აზრი სწორედ ის არის, რომ მასში მონაწილეობას იღებს ყველა, ვისაც აქვს ვალდებულება, შესაძლებლობა და რესურსი, დაეხმაროს სოციალურად დაუცველ პირებს ნორმალურ გარემოში ცხოვრებაში.¹⁰⁸ სოციალურად დაუცველ პირებთან მიმართებით განანიღბებითი სამართლიანობის მასშტაბი განსხვავდება ჩვეულებრივი ფიზიკური თუ იურიდიული პირების მიმართ დადგენილი სტანდარტისგან, ვინაიდან პირველ შემთხვევაში სახელმწიფოს არათუ ინტერესი, არამედ ვალდებულებაა, სოციალურად დაუცველი პირები უზრუნველყოს სოციალურ-ეკონომიკური სტაბილურობით თავისი ეკონომიკური შესაძლებლობის ფარგლებში. აქვე ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ სახელმწიფო არის ადმინისტრაციულ ორგანოთა ერთობლიობა და ყველას, თავისი კომპეტენციის ფარგლებში, აქვს ვალდებულება, იზრუნოს სოციალურად დაუცველ პირებზე და არ გააუარესოს მათი მდგომარეობა ხელოვნურად გამოწვეული მიზეზებით.¹⁰⁹ სასამართლოში განსახილველი დავა არ უნდა იყოს საცხოვრებელ ფართში პარკეტიტ მოპირკეთების, ელექტროენერჯის რამდენიმე ლარით ნამატი გადასახადის ან სასამართლო

¹⁰³ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2022 წლის 11 თებერვლის N3/6012-21 გადაწყვეტილება.

¹⁰⁴ იქვე.

¹⁰⁵ „შპს „იზა“ და მაკრახიძე საქართველოს წინააღმდეგ“ [ECtHR], განაცხადი N28537/02, 2005 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება, პარ. 40.

¹⁰⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2014 წლის 24 აპრილის №ბს-476-464 გადაწყვეტილება, პარ. 13.

¹⁰⁷ იხ., თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2019 წლის 28 თებერვლის N3/5639-18 გადაწყვეტილება და 2022 წლის 11 თებერვლის N3/6012-21 გადაწყვეტილება.

¹⁰⁸ Sterba J.P., *Distributive Justice*, *American Journal of Jurisprudence*, Vol. 22, No. 1, 1977, 62-70.

¹⁰⁹ ტურავა პ., ფირცხალაშვილი ა., ქარდავა ე., ადმინისტრაციული წარმოება საჯარო სამსახურში, თბილისი, 2020, 73-75.

გადაწყვეტილების აღუსრულებლობის საკითხი, მით უმეტეს, როდესაც სამივე შემთხვევაში სოციალურად დაუცველ პირთა სარჩელები დაკმაყოფილდა. ამდენად, საარსებო შემწეობის გაცემა, სხვა სოციალური დახმარებების მსგავსად, სახელმწიფოს მხრიდან სამართლიან განაწილებას უნდა ეფუძნებოდეს და აღნიშნულს ხელს უნდა უწყობდეს როგორც აღმასრულებელი, ისე სასამართლო ხელისუფლების ორგანოები. ამდენად, განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბის შეფასება შესაძლებელია არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე, სასამართლო პრაქტიკის გათვალისწინებით, რაც ნათელს ხდის არსებულ ხარვეზებს. საარსებო შემწეობის გაცემისას, როგორც აღმასრულებელი ხელისუფლებისგან, ასევე სასამართლოსგან უნდა შეფასდეს სოციალურად დასახმარებელ პირთა არა ფორმალური კრიტერიუმებით დადგენილი მდგომარეობა, არამედ მათი რეალური საჭიროება.

IV. დასკვნა

სოციალური დაცვის საკითხის მოწესრიგებისას სოციალურად დაუცველ პირთათვის სახელმწიფო ადგენს შესაბამისი დახმარების საფუძვლებს, ხოლო სასამართლო აფასებს სახელმწიფოს ქმედების მართებულობას, რათა გაათანაბროს სოციალურად დაუცველ პირთა მდგომარეობა. როგორც გამოიკვეთა, განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბის დადგენის მთავარი აზრი არის ის, რომ „არავინ იყოს უკეთეს ან უარეს მდგომარეობაში“. სასამართლო პრაქტიკაში არსებული სოციალური დავების გათვალისწინებით შეფასდა საცხოვრებელი ფართის, სახელმწიფო პენსიის დანიშვნისა და საარსებო დახმარების გაცემასთან დაკავშირებული სამართლებრივი მდგომარეობა, სახელმწიფოს მიდგომა და სასამართლოს მიხედულობა განაწილებითი სამართლიანობის დადგენის ფარგლებში.

სოციალური დავების განხილვის თავისებურებების გათვალისწინებით და სასამართლო პრაქტიკის საფუძველზე გამოიკვეთა:

1. საცხოვრებელი ფართით გაცემისას სასამართლოს მხრიდან განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბი უნდა განისაზღვრებოდეს სახელმწიფოში არსებული ზოგადი შესაძლებლობებიდან და არა კონკრეტული მდგომარეობის გათვალისწინებით. საქმის მიმართ ინდივიდუალური მიდგომა უნდა ემსახურებოდეს არა კონკრეტული პირების, არამედ სახელმწიფოში მყოფი ყველა დევნილის სოციალური მდგომარეობის სამართლიან გაათანაბრებას;
2. ეკომიგრანტების საცხოვრებელი ფართით/ფულადი კომპენსაციის გაცემასთან არსებულ დავებში, შესაძლოა პირთა მოთხოვნა სრულებითაც არ იყოს საფუძვლიანი და არ ეკუთვნოდეს მოსარჩელეს ის სიკეთე, თუმცა მნიშვნელოვანია, სოციალური კატეგორიის დავები სწრაფად განი-

ხილებოდეს, – ეს ვალდებულება მსგავს შემთხვევებში განაწილებითი სამართლიანობის შინაარსის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია. ამდენად, მხოლოდ დადებითი შედეგი არ ნიშნავს სამართლიანობას, თუ იგი მიღწეული და აღსრულებული არ იქნება სოციალურად დაუცველი პირის საჭიროებისამებრ;

3. სახელმწიფო პენსიის გაცემასთან დაკავშირებულ დავებში სამართლებრივი მიდგომა უნდა იყოს ფარდობითად გადანაწილებული ისე, რომ არ დაირღვეს სხვა პირთა სოციალური უფლებები და არ „დაიჩაგრონ“ პირები, რომლებსაც რეალურად ჭირდებათ სახელმწიფოსგან ასეთი სახის დახმარება;
4. საარსებო შემწეობის გაცემასთან დაკავშირებით არსებულ დავებში საარსებო შემწეობის დანიშვნა თუ შეწყვეტა არ უნდა უკავშირდებოდეს მხოლოდ ფორმალურად დადგენილ კრიტერიუმებს, იგი სახელმწიფოს მხრიდან სამართლიან განაწილებას უნდა ეფუძნებოდეს და აღნიშნულს ხელს უნდა უწყობდეს როგორც აღმასრულებელი, ისე სასამართლო ხელისუფლების ორგანოები.

პირთა სოციალურ უფლებათა დაცვის სამართლებრივი შეფასებისას უმჯობესია: 1. კანონმდებლობა ერთგვარად აწესრიგებდეს დადგენილი სამართლებრივი სიკეთის გაცემის წესს; 2. სახელმწიფოს ჰქონდეს მაღალი პასუხისმგებლობა მტკიცებულებათა მოკვლევის მხრივ, რომ ფორმალურად არ უთხრას უარი პირს სოციალური დახმარების გაცემაზე; 3. სასამართლომ მაქსიმალურად მოკლე ვადებში განიხილოს სოციალურ დავებთან დაკავშირებული საქმეები, შედეგის მიუხედავად; 4. განაწილებითი სამართლიანობის მასშტაბის შეფასების ფარგლებში აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლების ორგანოების მიდგომა ემსახურებოდეს პირთა სოციალური მდგომარეობის გათანაბრებას და არა კანონის ფორმალურ დაცვას.